

"חוקה בהסכמה" – כולל, כמובן, הסכמת ערביי ישראל

תגובה למאמר "חוקה בהסכמה: הסכמה של מי?".
מאת פרופ' נדים רוחנה

מאת: עמיר אברמוביץ¹

בגיליון נובמבר של "עדאלה האלקטרוני" הופיע מאמרו של פרופ' נדים רוחנה תחת הכותרת: "חוקה בהסכמה: הסכמה של מי?". במאמר זה מתייחס פרופ' רוחנה למספר נושאים העומדים על סדר היום בסוגיית "חוקה בהסכמה", בעיקר בנוגע לקביעת מעמדה של ישראל כ"יהודית ודמוקרטית".

פרופ' רוחנה מציג עמדה אידיאולוגית ברורה, איתנה, חד-משמעית ולכאורה לא מתפשרת ביחס לקביעת מעמדה של ישראל כ"יהודית ודמוקרטית". בעוד שניתן להעריך, לקבל ואף לעודד ויכוח אידיאולוגי רציני ומעמיק, כפי שפרופ' רוחנה נוהג לעשות, אין לקבל מסירת מידע לא נכון, מידע מטעה ולא אמין, גם אם הדבר נעשה ביוזעין וגם אם הדבר נעשה בשגגה. ועל כך ברצוני להגיב.

פרופ' רוחנה טוען כי תהליך "חוקה בהסכמה" שמוביל המכון הישראלי לדמוקרטיה פירושו "הסכמה יהודית", והערבים הודרו לחלוטין מהדיון לגבי החוקה ומהמאמצים להסכמה. אין במידע זה ולו שמץ מן האמת. המכון הישראלי לדמוקרטיה במשך יותר מארבע שנים מנהל דיאלוג פתוח, תרתי משמע, עם נציגים שונים של הקבוצות בחברה הישראלית במטרה להציע נוסח לחוקה שתתבסס על פשרות ושתתקבל בהסכמה רחבה. הדיאלוג מתנהל במסגרת דיוני "המועצה הציבורית של חוקה בהסכמה", בראשות נשיא ביהמ"ש העליון לשעבר, מאיר שמגר, ובמסגרת שיחות רבות עם נציגי הקבוצות בחברה הישראלית.

עשרות רבות של נציגים ערבים-ישראלים לקחו חלק פעיל וחשוב בדיאלוג שהתקיים במסגרת תהליך "חוקה בהסכמה" של המכון הישראלי לדמוקרטיה. בין עשרות המשתתפים שלקחו חלק בתהליך מצויים ח"כים ערביים מכל המפלגות הערביות, כולל המפלגה שפרופ' רוחנה מזדהה איתה; השתתפו השתתפות פעילה גם ראשי רשויות מקומיות; אינטלקטואלים, משפטנים ואנשי אקדמיה ערביים; קאדים, שייחיים ואנשי דת אחרים; ראשי עמותות, סופרים, עיתונאים ואנשי ציבור נוספים.

בדיונים אלה הציגו הנציגים הערבים כמיטב יכולתם את תפיסתם ועמדתם בנוגע לסוגיות חוקתיות הקשורות בכלל החברה, ובעיקר בנוגע לצרכים, הרצונות, והזכויות של ערביי ישראל כפרטים וכקולקטיב לאומי ילידי. כתוצאה מכך, בהצעת החוקה של השופט מאיר שמגר והמכון הישראלי לדמוקרטיה ישראל מוגדרת כ"יהודית ודמוקרטית" ונכללים בה הסדרים וזכויות המביאים לידי ביטוי משמעותי וחשוב את הצרכים, הרצונות, והזכויות של ערביי ישראל. אם אכן הכנסת תכונן חוקה דומה להצעה זו, הרי מדובר בהישגים היסטוריים ורבי חשיבות לאזרחיה הערבים של ישראל. כגון:

- השוויון בין כל האזרחים הוא עקרון יסוד של המדינה. עקרון זה מופיע בפרק "עקרונות היסוד של המדינה", וב"מגילת הזכויות" והוא בא לידי ביטוי מספר פעמים ובצורות שונות הן כזכות לשוויון והן כאיסור אפליה.
- מדינת ישראל תכיר, לראשונה, במיעוט הערבי כמיעוט לאומי.
- ישראל תבטיח את מעמדן ועצמאותן של כל הדתות בה.
- המדינה תבטיח את שימורה ופיתוחה של המורשת ההיסטורית והתרבותית של הארץ ותושביה, כמובן גם אלה של ערביי ישראל.
- תוכר, לראשונה, הזכות הקבוצתית של מיעוט לאומי-אתני, דתי, תרבותי או לשוני, לשמר ולפתח את תרבותו, דתו, לשונו ומורשתו.
- ביטול סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת, המונע ממפלגה לרוץ לכנסת אם אינה מקבלת את מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

¹מנכ"ל "חוקה בהסכמה", המכון הישראלי לדמוקרטיה.

כאמור, הצעת החוקה של שמגר והמכון הישראלי לדמוקרטיה מבוססת על פשרה שעושות כל הקבוצות בחברה הישראלית ועל הישגים חברתיים, דמוקרטיים, סקטוריאליים וממלכתיים רבי חשיבות מהצד השני. פרופ' רוחנה מציג במאמרו נתון מסקר שנערך על-ידי "מרכז מדה" המצביע על-כך "ש-67% מערביי ישראל מסכימים למדינה שמבטיחה את הדרגה הגבוהה ביותר של זכויות, שנותרת מדינה יהודית". נתונים אלה תואמים גם את ממצאי הסקר שערך המכון הישראלי לדמוקרטיה, אם כי שם מעל 77% תומכים בחוקה המגדירה את ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית המבטיחה שוויון זכויות מלא לערבים.

כפי שראינו, לא רק שפרופ' רוחנה טעה והטעה - היתה השתתפות רבה של ערבים בתהליך "חוקה בהסכמה" - הנציגים הערבים לא היו "עלי תאנה" כפי שהגדירם מר רוחנה, אלא חברים שהצליחו לשכנע ולהשפיע בהתאם לרצון ולאינטרס הברור של רוב רובו של הציבור הערבי בישראל. מהבחינה הזו הם ייצגו נאמנה ובהצלחה ניכרת את רוב הציבור הערבי בישראל.

נכון הדבר כי קיים מיעוט קטן, אמנם מיעוט בעל יכולות ומשאבים, שלא יהיה מוכן לקבל את היותה של מדינת ישראל "יהודית ודמוקרטית" גם אם היא תבטיח שוויון זכויות מלא לערבים. העמדה הקיצונית הזו לא תוכל לשנות את הגדרת ישראל כ"יהודית ודמוקרטית" ולא תוכל להביא לשוויון זכויות מלא. להיפך, עמדה זו תצדיק התייחסות של הרוב היהודי למיעוט הערבי כעל איום על עצם קיומה של המדינה והיא תעודד את הרוב היהודי להמשיך במדיניות של האפליה והקיפוח. עמדה זו תקצין ותחריף את היחסים בין יהודים וערבים והיא אף עלולה להוביל להצדקה ותמיכה של יותר ויותר חלקים מהציבור היהודי בעמדה הבזויה והפסולה של טרנספר, החלפת שטחים המאוכלסים בצפיפות על-ידי ערבים (טייבה, בקה אל גרבייה, אום אל פחם ועוד) ושליטת הזכויות לערביי ישראל. עמדה זו הפוכה ומנוגדת לאינטרס ולרצון רוב רובו של הציבור הערבי בישראל.

קשה לי להאמין שפרופ' רוחנה נזקק לדיס-אינפורמציה כדי לשכנע וכדי לחזק את טיעונו. יתכן והוא שכח, יתכן שלא ידע. האמת היא שעשרות נציגים ערבים השתתפו בתהליך "חוקה בהסכמה" שהוביל המכון הישראלי לדמוקרטיה. ולא - הם לא היו עלי תאנה, אלא חברים בעלי יכולות אישיות וכושר שכנוע, פטריוטים של השוויון והאינטרס של ערביי ישראל.